

Összefoglaló a XIX. Magyar Haltani Konferencia eseményeiről

Sály Péter

2023. március 23-án és 24-én ismét a tiszafüred-tiszaörvényi Hableány Hotel adott otthont a Magyar Haltani Konferenciának. Számokban kifejezve: a Magyar Haltani Társaság idén a 19. konferenciáját tartotta, melynek 6 blokkjában összesen 23 előadásból és 3 poszterbemutatóból értesültek a résztvevők az aktuális kutatási eredményekről. A konferenciát dr. Nagy Sándor Alex, a társaság elnöke nyitotta meg, és felhívta a figyelmet arra, hogy a konferencia a hét több hidrobiológiai kötődésű jeles napjához esik közel: március 20-án a hazai Halak Napja, március 22-én pedig a Víz Világnapja volt. Tiszafüred Város Önkormányzata nevében Virág Tibor alpolgármester úr köszöntötte az egybegyűlteket. Kiemelte, hogy a város büszke arra, hogy minden második évben otthont adhat a konferenciának.

Dévai György professzor úr előadásában bemutatta a folyók ökoszisztéma-szolgáltatási minőségét jellemző, németországi fejlesztésű RESI projektet (River Ecosystem Service Index) és annak hazai viszonyokra való adaptálási lehetőségét a Hernád hazai felső szakaszának példáján.

Erős Tibor és munkatársai ismertették az Európai Unió tagállamaiban az állóvizek Víz Keretirányelvhez kötődő halállományalapú ökológiai minősítésére alkalmazott eljárások módszertani sokféleségét, kiemelve azt, hogy milyen eljárásbeli tényezőkre vezethető vissza a tagállamok minősítési eljárásainak változatossága.

Ferincz Árpád és munkatársai összefoglalták, hogy a klímaváltozás milyen várható hatásaival kell szembenéznie a halgazdálkodóknak, és milyen lehetőségekkel mérsékelhetőek e hatások.

Lente Vera és munkatársai a Hévízi-kifolyóban jelölés-fogás-visszafogás módszerrel vizsgálták két, eredetileg közép-amerikai elterjedésű bölcsőszájú halfaj populációját. Bár ezek a trópusi fajok jelenleg még csak a kifolyó egész évben meleg vizében fordulnak elő, a kutatók felhívják a figyelmet az idegenhonos trópusi fajok klímaváltozás által elősegített adaptációjának lehetőségére.

Mórocz Attila a mohácsi szigeten található, természetes lefűződésű morotva, a Riha-tó halfaunisztikai kutatásainak az eredményeit foglalta össze és ismertette a legújabb eredményeket is. A halállomány meghatározó része az idegenhonos fajok közül került ki. A vízteret az elmúlt két évben drasztikus vízmennyiség-csökkenés és ezzel együtt a halállomány elszegényedése jellemezte.

Sólyom Norbert és munkatársai a kiskörei hallépcső hatékonysági vizsgálatát ismertették. Az eredmények mind napszakos (éjjel vs. nappal), mind évszakos különbségeket mutattak abban, hogy milyen fajok használják a hallépcsőt, valamint rámutattak arra, hogy az árhullámok idején a halak megindulnak felfelé a hallépcsőn.

Nyeste Krisztián és munkatársai a Szatmár-Beregi-sík lápi póc (*Umbra krameri*) élőhelyeit vizsgálták, részben abból a célból, hogy a fajvédelmi programhoz kapcsolódó visszatelepítésekre alkalmas élőhelyeket találjanak. A vízhiányos időszakok, valamint a területen általánosan elterjedt inváziós amurgéb sem a megmaradt állományok fennmaradására, sem a visszatelepítésre nézve nem kedvező tényezők.

Hegedűs Anna és munkatársai országos kérdőíves felmérést végeztek a horgászvizek ökológia állapotának felmérése céljából. Főbb megállapításaik szerint a halászati kezelők többsége nem rendelkezik szakirányú végzettséggel; hiányoznak a közvetlen halállomány-vizsgálatok, így az állományösszetételt a telepítési és fogási adatok alapján ítélik meg; a halgazdálkodást hagyományok és tapasztalatok alapján végzik. A kutatók felhívták a figyelmet a szemléletváltás szükségességére: a klímaváltozással járó kihívások miatt a jövőben nem a hagyományalapú, hanem a tudásalapú gazdálkodás lehet majd eredményes.

Nagy László és munkatársai a Nagykunsági-főcsatorna halakkal végzett ökológia minősítéseinek módszertani érzékenységét vizsgálták. Az arra alkalmas vizekben az elektromos kece eredményes kiegészítője lehet a kézi anódos mintavételnek a bentikus halfajok kimutatása szempontjából.

Maroda Ágnes előadásában a méretcsoportosított halak patakszakaszon belüli térbeli eloszlását leíró élőhelyi változókat ismertette egy középhegységi és egy dombvidéki kisvízfolyásban végzett vizsgálat példáján. A keresztmetszvényben és a mintavételi foltokban felvett változók közül a meder hidrogeomorfológiáját jellemző változók mindkét patakban jelentős mintázatmagyarázók voltak.

Takács Péter és munkatársai a *Romanogobio* nem hazai fajainak genetikai vizsgálatok alapján végzett elterjedését vizsgálták. A morfológiailag nehezen azonosítható három faj közül a *R. vladkovi* a legelterjedtebb, a *R. uranoscopus* a legritkább. Ugyanakkor a korábban *R. kessleriként* ismert faj egyedei feltehetően a *R. carpathorossicus* fajhoz tartoznak.

Bánó Bálint és Takács Péter előadásukban a kárpát-medencei halfajok közül levő pikkelykataszterének előzetes adatelemzési eredményeit ismertették. A halfajok pikkelyalakja, mérete több taxonómiai szint szerint is markáns elkülönülést mutat.

Weiperth András és munkatársai a tüskés pikó (*Gasterostus aculeatus*) hazai állományainak eredetét, elterjedését, és ökológiai jelentőségét mutatták be. Rávilágítottak, hogy a pikók vértelensége szorosan összefügg az élőhely predációs tényezőivel: ha halak az elsődleges ragadozók, akkor a pikókon a mellúszótövisek erősebbre, kifejezettebbre nőnek, míg ha tízlábú rákok az elsődleges ragadozók, akkor a pikókon inkább a vértelenség a erősebb.

Müller Tamás és munkatársai a lápi póc fajvédelmi mintaprogram *ex situ* természetvédelmi kezelési tevékenységeinek legújabb eredményeiről számoltak be. A védett körülmények között történő szaporítás és visszatelepítések tapasztalatai mellett szó esett a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem Botanikus Kertjében levő dísztavak mintaprogramba való beillesztésének előkészítéséről is.

Imecs István és munkatársai két előadásban ismertették a botos köllöte (*Cottus gobio*) erdélyi Békás-patak Gyilkos-tó feletti szakaszán lévő állományainak *ex situ* és *in situ* természetvédelmi kutatási előzményeit és terveit. A kutatók felmérték az élőhelyek környezeti állapotát, és az állomány fennmaradását veszélyeztető tényezőket, valamint ismertették azok elhárítására vonatkozó jövőbeni kezeléseket, és az indukált szaporítás tapasztalatait.

Preisner Bálint és Szinai Péter előadása a nagy kárókatona (*Phalacrocorax carbo sinensis*) balatoni térségben telelő állomány nagyságának új módszertannal végzett monitorozásának kezdeti tapasztalatait mutatta be. Az éjszakázási helyeken időben szinkronizáltan végzett, a nehezen megközelíthető helyeken drónnal támogatott állománybecslés során kiderült, hogy a madarak a környezeti feltételek, illetve emberi zavarás hatására hajlamosak éjszakázóhelyet váltani. A kutatók azt is kiemelték, hogy ez a madár őshonos hazánkban, és a zavarással járó bolygatás okán nemcsak az éjszakázási, hanem a táplálkozási szokásaik is változhatnak. Az állományok bolygatása, gyérítése ezért a madarak által halállományra gyakorolt predációs nyomás helyenkénti kedvezőtlen fokozódásához is vezethet.

A poszterbemutatók Juraj Hajdú és munkatársainak a széles kárász (*Carassius carassius*) egy mesterségesen létesített kis tóban történő szaporítási eredményeit, Andrei Togor és munkatársainak a Sebes-Körös Nagyvárad városi szakaszán végzett halfaunisztikai kutatásait, valamint Kaszab Edit és munkatársainak a hévízi törpeponty (*Cyprinus carpio morpha hungaricus*) mikro-biom elemzési vizsgálatát ismertették.

A konferencia második napján a tudományos előadások sorát Majtényi Miklós előadása színesítette, aki bemutatta a Magyar Haltani Társaság új honlapjának kialakulási előzményeit és a mai elvárásoknak megfelelően felújított honlap felépítését. A honlap megújításában való közreműködést a társaság elnöke emléklappal köszönte meg Majtényi Miklósnak, Somogyi Dórának és Nyeste Krisztiánnak.

A következő előadások a klímaváltozást kísérő szárazodás problémája köré csoportosuló tematikai blokkot képeztek.

Tatár Sándor és munkatársai a lápi póc fajvédelmi mintaprogram aktuális kihívásairól és lehetséges megoldásairól számoltak be. A póc szaporulat mesterséges tavakba történő visszatelepítését az aszályt kísérő vízhiány, a fák viharos szelek általi tavakba döntése, valamint az inni és dagonyázni járó vadak is nehezítik. A természetes élőhelyekre történő visszatelepítéseket az inváziós amurgéb és az észszerűtlen emberi beavatkozások (pl. mederbetonozás) lehetetlenítik el.

Szepesi Zsolt és munkatársai a Tarna középső szakaszának 2022 nyarán történt kiszáradását, és a halak túlélését befolyásoló körülményeket ismertették. Esettanulmányuk felhívja a figyelmet a kommunális szennyvíztelepek üzemelési hatásfokának természetvédelmi, és környezetvédelmi jelentőségére és felelősségére. Az aszály során a halak túlélését a jó hatásfokkal tisztított szennyvízbevezetések segíthetik, ugyanakkor a gyenge hatásfokkal tisztított szennyvizek a halállomány azon részét is elpusztítják, melyek a szennyvízbevezetés hiányában egyébként túlélnének a patakmeder mélyületeiben visszamaradt természetes vízben.

Csépes Eduárd és Sólyom Norbert előadása a Tisza-tó vízhiányos időszakokban való vízgazdálkodási szerepéről számolt be. A 2022-es év szokatlanul hosszú csapadékhiányos időszakában új üzemrendet vezettek be: a jogszabály által előírt elfolyó vízmennyiség biztosítása érdekében az alvízi szintet tartották. A tározótérből elfolyó víz mennyisége meghaladta a bejutó vízmennyiséget, ami kisebb úszólevelű hínárborítást eredményezett.

Csörgits Gábor az Agrárminisztérium képviselőjeként a szárazodásra adható válaszokról beszélt. A mezőgazdaság igénye az öntözésfejlesztés, melynek megvalósításához a két alapvető vízügyi megoldás az új tározóterek létesítése és a csatornahálózat fejlesztése. Ezek a beavatkozások jelentős nem kívánt ökológiai változásokat hozhatnak, melyek a halfaunát is érintik. A társadalmi igények biztosítása és ezzel együtt a természeti értékek megőrzése komplex kihívás elé állítja a közeljövő vízgazdálkodását.

Sallai Zoltán és Orcsik Tibor a Csongrádnál tervezett vízlépcső megépítésével várható halfaunabeli változásokat ismertette. A kutatók a Kiskörei-tározó példáján mutatták be a halállomány összetételének változási folyamatát (pl. áramláskedvelő fajok eltűnése, állóvízi fajok állománynövekedése), melyhez hasonló változások történhetnek a csongrádi vízlépcső üzembe helyezése után is. Az érintett Tisza-szakaszon él a hazai kecsgeállomány (*Acipenser ruthenus*) jelentős része, kimagasló a tiszavirág (*Palingenia longicaudata*) egyedsűrűsége. Ezen értékek mellett a strandolásra kiváló jellegzetes tiszai homokpadok is a múltba veszhetnek a vízlépcső megépítésével.

A tematikus előadásblokk végén a konferencia résztvevői egyórás vita keretében folytattak eszmecserét az éghajlatváltozás vizes élőhelyeket és haltani értékeket érintő kérdéseiről.

Dr. Juhász Lajos, a Társaság alelnöke zárszavában visszaidézte a Társaság 2005-ben történő megalakulásakor tartott első Magyar Haltani Konferenciát. Az akkori konferencián a természetesvízi halfaunisztikai kutatások voltak fókuszban, míg a mostani konferencián a faunisztikai kutatások mellett vízügyi, molekuláris biológiai, és madártani kutatások színesítették a konferencia szakmai palettáját. Bár a XIX. Magyar Haltani Konferencia egy tematikus előadásblokkot tartalmazott az éghajlatváltozással kapcsolatos problémák és tapasztalatok bemutatására, a változó éghajlat egyre gyakoribbá váló szélsőséges jelenségeinek eddigi, illetve várható hatásai, a konferencián elhangzott majd minden előadásban szerepeltek.

A korábbi évekhez hasonlóan, Tiszafüred város nemcsak otthont adott a Magyar Haltani Konferenciának, hanem szponzorálta is a rendezvényt. A támogatásért a társaság tagjai és a konferencia résztvevői ezúton fejezik ki köszönetüket az Önkormányzatnak, és ezzel együtt köszönetet mondanak a Hableány Hotel munkatársainak is a rendezvény lebonyolításában való közreműködésükért.